

היה. ולא רצה לשתות, ומת בצמא.

באותה שעה אמרו: לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו, אלא אם כן שפך מהן!

אמר רב אשי: הלכך, האי תלמידא דשפיך מהכוס קמי רביה, עושה כהוגן, ולית בה משום אפקירותא [חוצפה]. שהרי אינו יכול לשתות בלא כן, ואתי לידי סכנה.

ועוד אמרו רב ורב הונא לבניהם: כל מילי שאתה אוכל, ובא רוק בפוך, לא תיפלוט אותו באפי רבך!

[וכדאמרינן עירונין צט א: הרק בפני רבו חייב מיתה!]

בר [חוקן] מקרא [דלעת] ודייסא, שמותר לירוק לאחר אכילתם. משום דכפתילה של אבר, עופרת מותכת רותחת השורפת את הגוף, דמי.

תנן התם: איש [שר] הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר של שומרי המקדש, ואבוקות דולקות לפניו. וכל איש משמר שאינו עומד על רגליו, ואומר לו: "איש הר הבית — שלום עליך!" (1)

ניכר בו שהוא ישן [כי מסתמא היה איש הר כז-א] הבית, שר גדול. ואם היה השומר ער היה קם מלפניו. ביאורי הגר"א. וחובטו במקלו.

עצמך כשאתה מעומד. וכשגמרת, קודם כפי עצמך ואחר כך קום! ואל תעמוד כשאתה עדיין מגולה. ומשום צניעות הוא, שלא יראוהו מגולה.

ועוד אמר לו: כשאתה שותה מן הכוס, קודם שטוף אותה, ואחר כך שתי! וכשגמרת לשתות, שטוף אותה שוב, ואחר כך אחית [הניחנה] לכוס במקומה! ואף דצריך לשטוף את הכוס לאחר השתיה, מכל מקום אל תסמוך על כך בבואך לשתות ממנה שכבר שטפה זה ששתה ממנה קודם, כי דלמא איקרי ולא שטפה. ונמצא אתה בולע את רוקו.

והני מילי ביין. שאין לשפוך ממנו, משום בזיון אוכלין. אבל כשאתה שותה מים, ואחר כך רוצה אתה לתת את הכוס לאחרים שישתו ממנה, אינך צריך לשוטפה. אלא שפוך מהן מעט להעביר את הרוק שעל שפת הכוס, ואחר כך תן לתלמידך שישתה מהם. כי במים ליכא משום ביזוי אוכלין בשפיכתן, והכי עדיף טפי משטיפה.

[ולאו דוקא תלמידו, אלא רבותא נקט. דסלקא דעתך, כיון דתלמידו הוא לא אנינא דעתיה להמאס עליו, קא משמע לן].

בדתניא: לא ישתה אדם מים ויתן את השיירים לתלמידו, אלא אם כן שפך מהן! ומעשה באדם אחד ששתה מים ולא שפך מהן, ונתן לתלמידו. ואותו תלמיד איסטנים

מסתכן משד בית הכסא הדומה לשעיר, שמזיק למי שאינו צנוע לדבר בבית הכסא.

1. ואף דעדיין לא התפלל, וקיימא לן ד"כל הנותן

שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה" — הני מילי במשכים ועומד לפתחו שח חבירו. אבל אם פגע בו ברשות הרבים, מותר. ועוד, דהכא איירי קודם שהגיע זמן תפלה

ורשות היה לו לשרוף את כסותו⁽²⁾.

כסותו!

אמר רבי חייא בר אבא: כי הוה מטי רבי יוחנן ושנה בהא מתניתא, אמר: אשריהם לראשונים, שאפילו על אונס שינה עושין דין, ומענישין⁽⁵⁾. וקל וחומר הוא. אם על אונס שינה עושין דין — דבר שעושין במתכוין, שלא על אונס שינה, על אחת כמה וכמה שנענשין עליו.

ומתוך כך היה אותו לוי ניעור וצועק. והם [אנשי ירושלים. רמב"ם] היו אומרים זה לזה: מהו הקול שבעזרה? ומשיבין: זהו קול בן לוי⁽³⁾ שלוקה ובגדיו נשרפין⁽⁴⁾ משום שישן לו על משמרתו!

אמר רבי אליעזר בן יעקב: פעם אחת מצאו את אחי אמי ישן על משמרתו, ושרפו את

באר שבע. ומיוסדים דבריו על פסקי תוספות הכא.

ויעויין עוד במשנה למלך, פרק ח' מבית הבחירה הלכה י', שמקום קבוע היה להם לשינה. ומי שהגיע תורו לישון היה ישן שם. ואם ראה הממונה שישן שלא במקום ההוא, היה יודע בו שישן שלא בזמנו, ומלקהו.

ולא אסרו כן, אלא כשהגיע זמן תפלה.

והא דאמרין דאסור ליתן שלום לחבירו בלילה משום דחיישין שמה שד הוא — אפשר דלא שייך הכא. דשמה בעזרה לא היה רשות לשד ליכנס.

אי נמי, היכא דמכירו לא חיישין להכי. ראב"ד.

4. ולדעת הברטנורא (הובא בהערה קודמת) בשקלים, נראה דגם את כסותו של כהן היו שורפים.

ואף דהמקור בגדי כהונה לוקה, שנאמר "לא יקרע" [והרי היתה השמירה בבגדי כהונה, כדמשמע מהרמב"ם והמשנה למלך ויעויין לעיל כ"ה: בהערה 4], אפשר דבשריפה מותרים. רש"ש, מדות.

אלא דהמנחת חנוך במצוה ק"א כתב דהאיסור הוא משום "לא תעשון כן לה' אלקיכם". ולדבריו אין לחלק בין קריעה לשריפה. ואם כן, צריכים עיון דברי הברטנורא שכלל אף כהנים בדין זה.

2. וליכא בזה משום "בל תשחית" משום דהפקר בית דין הפקר. רא"ש.

(וצריך עיון מזה לדברי הנודע ביהודה תנינא, יורה דעה סימן י', שכתב דכל דבר הראוי להנאת אדם ושימושו אית ביה "בל תשחית", ואף דבר הפקר.

אלא דכבר הוכיח השדי חמד מדברי הרא"ש אלו, דאין איסור בל תשחית מן התורה, אלא בקציצת אילן בלבד. ובשאר דברים אינו אלא מדרבנן. ומשום הכי מהני הפקר בית דין. דהם אמרו והם אמרו).

5. ויש לעיין, למה באמת עשו עמו דין, והרי אונס רחמנא פטריה. ואונס שינה ודאי אונס גמור הוא. דאילו נשבע אדם שיעשה איזה דבר ונאנס בשינה, ודאי יפטר מקרבן.

אבל זוהי אינה קושייה. דאונס שינה לא שייך רק היכא דמצווה בדבר אחר, ומחמת אונס שינה

3. אבל את הכהנים השומרים שישנו לא היו מלקים. תוספות יום טוב. אבל הברטנורא בפרק ה' דשקלים משנה א', פירש במה דקתני התם "בן בבי, ממונה על הפקיע" — להלקות בפקיע את הכהנים והלויים שנמצאו ישנים על משמרותיהם. ואף אם נאמר דהיה מותר לכהנים לישון בשמירה, אבל זמן קבוע היה להם לשינה. ואם ראה הממונה שישן יותר מדאי, היה מלקהו.

מרישא לסיפא: אמרת ברישא, "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח — משכים וטובל עד שלא יבא הממונה". אלמא, לאו בפייס תליא מילתא. אלא מי שרוצה, תורם את תרומת הדשן.

והדר תני בסיפא, "אמר להן: מי שטבל — יבא ויפייס". אלמא, בפייס תליא מילתא, ולא ברצונם. ורק מי שזכה בפייס, תורם את הדשן.

אמר אביי: לא קשיא. כאן, דתליא ברצונם, קודם תקנה הוא. וכאן, דבפייס תליא, לאחר תקנה הוא.

דתנן: בראשונה, כל מי שרוצה לתרום את המזבח, תורם. ובזמן שאלו הרוצים לתרום הן היו מרובין, היו רצין ועולין בכבש המזבח. וכל הקודם את חבירו ליכנס בתוך ארבע אמות עליונות של הכבש הסמוכות לראש המזבח, זכה לתרום את הדשן.

ואם היו שנים שוין ליכנס יחד לתוך ד' אמות אלו, לא היה אף אחד מהם זוכה. אלא היו כל הכהנים שרצו לתרום, באים להטיל גורל. והיו עומדים בעיגול. והממונה מוציא איזה מספר מפיו, ומתחיל למנותם. ומי שהיה המנין כלה בו, זכה בגורל. והיה הממונה אומר להם: הצביעו [הושיטו אצבע]! ומונה אותם על פי האצבעות.

תניא: רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? — אהב את התוכחות! שכל זמן שתוכחות בעולם, נחת רוח באה לעולם. וטובה וברכה באין לעולם. ורעה מסתלקת מן העולם. שנאמר "ולמוכיחים ינעם, ועליהם תבא ברכת טוב"! שינעם למקבל התוכחה, ועל ידו תבוא נחת רוח [דהיינו "נועם"], וטובה וברכה לעולם. וכיון שבאה הטובה, מסתלקת הרעה מן העולם.

ויש אומרים: דרך ישרה שיבור לו האדם היא, שיחזיק באמונה יתירה! שישא ויתן באמונה, ולא יאנה את הבריות. שנאמר "עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי".

אמר רבי שמואל בן נחמני, אמר רבי יוחנן: כל המוכיח את חבירו לשם שמים, זוכה לחלקו של הקדוש ברוך הוא! כלומר, להיות בתוך מחיצתו. שנאמר "מוכיח אדם — אחרי!". כלומר, עמי.

ולא עוד, אלא שמושכין עליו חוט של חסד. שבהמשך פסוק זה נאמר, "חן ימצא ממחליק לשון". שהאיש המוכיח יזכה לחן בעיני כל רואיו, יותר מאיש המדבר בלשון חלקקות ומחניף לשומעיו.

שנינו במתניתין: מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל.

והוינן בה: הא גופא דמתניתין, קשיא

6. והרבה דברים צריך אדם לבחור, אלא הכי קאמר: איזוהי דרך אחת מהדרכים הישרות שצריך אדם לבור לו. מפרש.

וכתב המהרש"א, דפירושו דחוק. דאם כן, מאי קאמר אחר כך "ויש אומרים: יחזיק באמונה

לא עשאו. אבל הכא, דעיקר המצוה היא לשמור ולא לישון, בודאי מחויב להעמיד עצמו בכל עוזו ולהמנע משינה.

ולפי זה, אם נשבע שלא לישון, ואנסתו שינה, ודאי מחויב בקרבן. חשק שלמה.

ומה הן מוציאים? אצבע אחת או שתיים!

מתניתין:

א. נטל הממונה את המפתח מתחת טבלת השיש שבבית המוקד, ופתח בו את הפשפש [הפתח הקטן] שהיה בתוך בית המוקד הנפתח לעזרה. [אבל את שערי העזרה עצמם, לא פתחו עד עלות השחר]. ונכנסם דרכו מבית המוקד לעזרה. ונכנסו הכהנים אחריו. ושתי אבוקות של אור בידם⁽⁷⁾.

ונחלקו אותם הכהנים לשתי כתות, כדי להקיף את העזרה ולברוק אם נמצאים כל כלי המקדש במקומם.

ותחת האכסדרה היו הולכים. [שמרכזו העזרה היה פתוח מלמעלה. ומהצדדים בנו לה תקרה על גבי עמודים, מארבע רוחותיה סביב, כדי לעמוד תחתיה ולהצניע שם כלים. ואתו השטח המקורה קרוי "אכסדרה"].

ושתי הכתות התחילו להלך מבית המוקד שהיה בצד צפון של העזרה. אלו [הכת הראשונה] מהלכין באורך הצפוני של האכסדרה דרך [לכיוון] מזרח, והמשיכו לאורך הכותל המזרחי של העזרה עד לשכת עושי חביתין, והמתינו שם.

ואלו [הכת השניה] מהלכין מבית המוקד,

ואין מוציאים אצבע גודל במקדש לפייס, מפני הרמאין! שאם יראה אחד הכהנים שעומד המנין לכלות בכהן שלאחריו, יוציא את אגודלו ועוד אצבע נוספת, וירחקים זו מזו בכדי שייראו כאילו הן שתי אצבעות השייכות לשני בני אדם, וימנה אותן הממונה כאצבעות של שני כהנים, ויגמר המנין בו.

וכך היו נוהגים, עד שאירע מעשה, שהיו שניהם [שני הכהנים] שוין, ורצין בכבש, ורחף אחד מהם את חברו בשביל להקדימו, ונשברה רגלו. וכשראו בית דין שהיו באין לידי סכנה, התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפייס.

רבא אמר: אידי ואידי [רישא וסיפא דמתניתין], לאחר תקנה הן, ולעולם בפייס תליא מילתא. והאי דקשיא לך מאי דקתני "מי שהוא רוצה לתרום" — הכי קתני: מי שהוא רוצה לבא ולפייס בשביל לתרום, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה! שאם לא טבל אינו משתתף בפייס, לפי שאינו ראוי ליכנס לעזרה ולתרום.

היא למוכח, כדכתיב "ולמוכחים ינעם". אך מדברי הרא"ש משמע ד"אהב את התוכחות" קאי על מקבל התוכחה. שיאהב את מי שמוכיחו.

7. ובשבת לא היו נושאים אבוקות, אלא בודקים לאור הנרות הדולקים שם, שהוכנו מערב שבת. רמב"ם, סוף הלכות בית הבחירה. ואף על גב דאין אסור טלטול נר בשבת אלא

יתירה". והא גם רבי לא פליג דיש הרבה דרכים. וכתב לפרש, דרבי לדבריו קאמר. דאיתא באבות פרק שני משנה א': רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם! והיינו, דרך שהיא טובה ותפארת לעצמו, וגם לבריות. וקא מפרש לה הכא מהי דרך זו. וקאמר "אוהב את התוכחות", להוכיח את הבריות. שבכך תבוא למקבלים "ברכת טוב", וגם ברכה

משום שלינה פוסלת קידוש ידים ורגלים, וצריך לשוב ולקדשן.

ואף על פי שהוא יודע בדבר, חיישינן שמא ישכח בשעת מעשה, ולא יהיה מי שיזכירו, שהרי אין איש עמו כשתורם את הדשן, כמובא בסמוך.

ומראים ואומרים לו: והרי המחטה שבה תתרום את הדשן נתונה במקצוע שבין הכבש למזבח, במערכו של כבש⁽¹⁰⁾! שהכבש עמד בדרומו של המזבח. והמזבח בלט מהכבש שמונה אמות מכל צד. והיתה המחטה נתונה בזוית שבין דרום המזבח ומערב הכבש.

וכיון דלצורך נטילת המחטה היה צריך הכהן להכנס לעברו המערבי של המזבח, שהוא המקום שבין האולם לעזרה, אין שום אדם נכנס עמו! לפי שאסור להכנס למקום זה, אלא לצורך עבודה בלבד.

ולא היה נר בידו, אף על פי שהלך יחידי⁽¹¹⁾. אלא היה מחלך לאור אש המערכה.

בכותל הצפוני של האכסדרה דרך [לכיוון] מערב. והמשיכו לכל אורך הצד המערבי של העזרה, ולכל אורך הצד הדרומי. ומשם המשיכו לאורך הכותל המזרחי, עד שמגיעים למקום עושה חביתים [הלשכה שהיו מכינים בה מנחת חביתין של כהן גדול]. ושם נפגשו עם כהני הכת הראשונה.

וכשהגיעו אלו ואלו לשם, אמרו כת אחת לחברתה: שלום לעזרה, הכל שלום, ולא נפקד ממנה דבר!

ב. לאחר מכן, העמידו עושי חביתים לעשות חביתים למנחת כהן גדול.

ג. מי שזכה בפיס לתרום את תרומת הדשן מהמזבח, הוא יתרום⁽⁸⁾.

והם [חביריו הכהנים] אומרים לו: הוי זהיר שלא תגע בכלי השרת⁽⁹⁾, עד שתקדש ידיך ורגליך מן מי הכיור! לפי שאסור לקרב אל המזבח או לעבוד עבודה, אלא לאחר קידוש ידים ורגלים. כדכתיב, "בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו, או בגשתם אל המזבח לשרת". והקידוש מאתמול לא מהני

העבודה. רדב"ז.

9. ולא שיש איסור בנגיעת כלי שרת קודם קידוש ידים ורגלים. אלא דחיישינן שמא יבוא לחתות את הדשן בלא קידוש. ראב"ד.

10. מפרש. אבל מדברי הרמב"ם בפרק ב' מתמידין ומוספין נראה דלא היה זה כלל מדברי הכהנים. אלא מתניתין אשמועינן היכן היתה. חק נתן.

11. מפרש, על פי תוספות יום טוב. אבל הראב"ד פירש דמאחר ולא היה צריך נר, לכן

משום שבות, ואין שבות במקדש – שאני הכא, משום דאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת. כסף משנה.

ויעויין במשנה למלך שהקשה עליו מכמה מקומות.

והתוספות יום טוב כתב דנשיאת אבוקה אסורה מדאורייתא, משום הבערה. שהרי יש בה הטיית הנר. וכשם שמטה נר של שמן חייב משום מבעיר, שהרי מרבה בכך את האש, כן הוא באבוקה של זפת או שעווה.

8. ואשמועינן, דזה שזכה יתרום בעצמו, ולא ימנה אחר תחתיו. מפני שנראה כמבזה את

שהיה בעזרה, והיו המים שבכיוור מושקים למי הבור, ומים מחוברים לקרקע אינם נפסלים בלינה.⁽²⁾ ולפנות בוקר היו מעלים את הכיור מהבור באמצעות המוכני הזה.⁽³⁾

וכשהיו שומעין את קול גלגל העץ, הן אומרים: הגיע עת עבודתו!

קידש ידיו ורגליו מן הכיור. ונטל את מחתת הכסף ממקומה, ועלה במזרחו של כבש לראש המזבח.

ופינה את הגחלים של המערכה אילך ואילך [לכאן ולכאן], בשביל להגיע לגחלים

ולא היו רואין אותו. משום שגובה הכבש היה מסתירו מעיני הכהנים שהיו בעברו השני.

כז-ב ולא היו שומעין את קולו, עד שהיה מעלה את הכיור מבור המים. שאז היו שומעין את קול גלגל העץ, שעשה אותו בן קטין להיות מוכני [גלגלת] לכיור.⁽¹⁾

מי הכיור נפסלים בלינה, כיון שהם קדושים בקדושת הגוף. שכל דבר הקדוש בקדושת הגוף נפסל בלינה. וכדי למנוע את פסול לינה היו משקיעים את הכיור ומימיו שבתוכו [קודם הלילה], בתוך בור המים

וכתב: אפשר שרבינו מפרש כשני הפירושים. וכאן כתב האחד, ושם כתב האחר. והתוספות יום טוב תמה על דבריו, וכתב שדוחק הם. ופירש דשני הפירושים עולים בסגנון אחד. שהיה אכן כלי סביב הכיור שבו היו ממלאים מים. ואת אותו הכלי, היו משקעין בור.

(ודבריו צריכים עיון. דהרי כתב הרמב"ם שאותו הכלי של חול היה, בשביל שלא יפסלו המים בלינה. ואם כן, למה הוצרכו להשקיעו?).

2. וכשהמים מחוברים למי המקוה, בטלה קדושתם ואינם נפסלים בלינה. ועוד, שבהיות המים שבכיוור מושקים למי המקוה הם אינם נחשבים אז כמים הנמצאים בתוך כלי, אלא כחלק ממימי המקוה. וכשהם במקוה, אינם נפסלים בלינה. מהר"י קורקוס, פרק ה' מביאת מקדש, הלכה י"ד.

3. ופולגתא היא בזבחים כ"א. דלחד מאן דאמר כך הוי. אבל לאידך מאן דאמר, היה נשמע הקול כשהיה משקיע שוב את הכיור בבור, לאחר שקידש ידיו ורגליו, בשביל שלא יפסלו מימיו

הלך יחידי. שלא היה לו צורך בכהן אחר שיחזיק לו את הנר, בשעה שמקדש ידיו ורגליו. עוד כתב, דלא קאמר דאסור לאחר ליכנס עמו, אלא קאמר שאין לו צורך בכך. ולמאן דאמר דבקיודש ידים ורגלים חבירו מסייעו, הכא נמי היה נכנס עמו בשביל כך.

אבל לזה אין צריך שיזכה לכהן אחר להיות עמו, דמסייע אין בו ממש. וכל מי שרצה היה נכנס לסייעו בקידוש. אבל אם היה צריך כהן אחר עמו בשביל להחזיק לו נר, היה מזכה מלאכה זו לכהן אחר. וכיון שהיה האחר זוכה בזה, שוב אין שום כהן רשאי להתעסק בזה. וכמו דמצינו לענין מחתה דקטורת.

1. יומא ל"ז. והרמב"ם בפירוש המשניות כתב, שהמוכני הוא כלי שהיה סביב לכיור, שבו היו מניחים את המים בלינה. ולא נתקדש בקדושת כלי שרת, בשביל שלא יפסלו המים בלינה. וכן כתב בפרק ג' מבית הבחירה הלכה י"ח.

אכן לקמן בפרק ג' משנה ח', פירש כפירוש המובא למעלה. וכן כתב בפרק ה' מביאת מקדש הלכה י"ד.

וכבר עמד הכסף משנה בסתירת דבריו.